

ODREĐIVANJE MJESNE NADLEŽNOSTI OD STRANE VIŠEG SUDA U PARNIČNOM POSTUPKU

Dr. sc. Jozo Čizmić, redoviti profesor
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

UDK: 347.91/.95
Ur: 9. veljače 2012.
Pr.: 6. ožujka 2012.
Pregledni znanstveni rad

Sažetak

Nadležnost se, u pravilu, određuje na temelju zakona, čime se jamči i osigurava zakonitost i pravna sigurnost. Međutim, postoje slučajevi kod kojih nadležnost nije određena neposredno zakonom, nego zakon dopušta višim sudovima ili samim strankama da odrede koji će stvarno nadležni sud biti mjesno nadležan za rješavanje konkretnog spora. Autor u radu ukazuje na pravne mogućnosti prenošenja nadležnosti sa suda koji je po zakonu nadležan na drugi sud, a posebnu pozornost posvećuje načinima određivanja mjesne nadležnosti višeg suda – nužnoj i svrsishodnoj delegaciji te ordinaciji nadležnosti.

Ključne riječi: delegacija nadležnosti, ordinacija nadležnosti.

I. UVOD

1. Nadležnost je pravo i dužnost parničnog suda da riješi konkretan građanskopravni spor ili da poduzme određenu radnju u postupku. Nadležnost suda koji postupa predstavlja pozitivnu procesnu pretpostavku za donošenje odluke o osnovanosti tužbenog zahtjeva, te nije dopušteno da u određenom sporu sudi sud koji nije nadležan. Pravila o nadležnosti su *ius cogens*.

Nadležnost se, u pravilu, određuje na temelju zakona, čime se jamči i osigurava zakonitost i pravna sigurnost, jer je svakome zajamčeno da će mu suditi nadležni sud. To se u načelu odnosi na pravila o sudskoj i stvarnoj nadležnosti koja su neposredno određena zakonom. Ipak, od ovoga pravila postoje iznimke u odnosu na pravila o mjesnoj nadležnosti, kada je zbog normalnog funkcioniranja pravosuđa i razloga svrsishodnosti potrebno da se nadležnost utvrdi drukčije negoli što to predviđa zakon.¹ Tako postoje slučajevi kod kojih sudska nadležnost nije određena neposredno zakonom, nego zakon dopušta višim sudovima (*forum iudiciale*, *forum*

¹ Tako KAMHI, S., *Građanski sudski postupak*, Sarajevo, 1961., str. 292.

delegatum) ili samim strankama (*forum prorogatum, forum electivum*) da odrede koji će stvarno nadležni sud biti mjesno nadležan za rješavanje konkretnog spora. Naime, dok je stvarna nadležnost u pravilu određena u općem interesu, mjesna nadležnost je određena u pravilu u interesu stranaka, kako bi se parničarima smanjili troškovi i gubitak vremena, i to opća mjesna nadležnost u interesu tuženika, u cilju da mu se olakša obrana, a posebna, odnosno izberiva mjesna nadležnost prvenstveno u interesu tužitelja.^{2,3}

2. Mjesna nadležnost (njem. *oertliche Zustandigkeit*) jest nadležnost nekog stvarno nadležnog suda da odlučuje u određenom predmetu (*competentia ratione loci*). Mjesna nadležnost jednog suda određuje se prema vezi koja postoji između sudskog područja s jedne strane i parničnih stranaka (subjektivni kriterij) i predmeta parnice (objektivni kriterij), s druge.

Pravila o (općoj) mjesnoj nadležnosti mogu se u konkretnom slučaju mijenjati odlukom višeg suda (delegacija nadležnosti, *forum delegationis*), koja predstavlja prenošenje nadležnosti sa suda koji je po zakonu nadležan na drugi sud odlukom funkcionalno višeg suda. U takvom slučaju sud, čija će nadležnost biti određena, neće je izvoditi izravno iz zakona nego je temelji na odluci nadređenog suda. Ipak, i u tim slučajevima (kao i u slučaju ordinacije) sudi sud čija je nadležnost na određeni način utvrđena i zakonom, jer viši sudovi svoje ovlasti da delegiraju, odnosno ordiniraju mjesnu nadležnost, temelje na zakonu.⁴ Delegacijom nadležnosti derogira se u konkretnom slučaju zakonsko pravilo o mjesnoj nadležnosti koje je trebalo biti primijenjeno u konkretnom slučaju.

Delegacija je dopuštena samo između sudova iste vrste i iste stvarne nadležnosti. Delegirati se može samo mjesna nadležnost, jer se stvarna nadležnost ne može prenositi ni po kojoj osnovi. Delegacija je moguća samo u odnosu na pojedinačno određeni slučaj, a ne i na neodređeni broj slučajeva i može se tražiti samo dok postupak još traje.⁵ Pravomoćno rješenje o delegaciji ima procesni učinak

2 Vidi ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2009., str. 104.-106.; ZUGLIA, S. – TRIVA, S., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Zagreb, 957., str. 146.

3 Upravo kod izberive mjesne nadležnosti sam zakonodavac dopušta mogućnost strankama, u pravilu tužitelju, da izaberu mjesno nadležni sud (*forum electivum*) na način da mogu birati da im sudi ili sud koji je nadležan po pravilima u općoj mjesnoj nadležnosti, ili neki drugi stvarno nadležni sud koji im je zakonodavac unaprijed alternativno ponudio. U nekim slučajevima zakonodavac je strankama ostavio mogućnost izbora mjesno nadležnog suda između više sudova. Osim zaštite interesa tužitelja, zakonodavac je predvidio ovu mogućnost i radi dodatne zaštite posebnih društvenih interesa ili lakšeg ostvarivanja i zaštite (ugroženih ili povrijeđenih) prava nekih društvenih skupina koje inače uživaju posebnu zaštitu (primjerice, maloljetnika ili slabije ugovorne strane poput radnika i potrošača).

4 Tako DIKA, M., *Određivanje mjesne nadležnosti od strane više suda u pojedinim parničnim predmetima*, Pravo i porezi, god. XIV, 2005., broj 7, str. 7.

5 Vidi odluku VSH, R-103/83, PNZ 24/84-129. Napominjemo da se u radu pozivamo na sudsku praksu i stajališta pravne teorije utemeljenih na odredbama parničnih postupnika bivše Jugoslavije iz 1957. i 1977. godine i preuzetog ZPP-a bivše SFR Jugoslavije koji se, uz značajnije noveliranje, u Republici Hrvatskoj primjenjuje kao važeći zakon, i to tamo gdje su te odredbe sukladne važećim odredbama ZPP-a. U tom smislu citirali smo i sudsku praksu

da se njime zasniva nadležnost delegiranog suda, a prestaje nadležnost suda pred kojim je parnični postupak pokrenut.

Delegacija može biti nužna i svrsishodna. Drugim riječima, do delegacije dolazi kada sud koji je po zakonu mjesno nadležan ne može postupati u konkretnom predmetu (nužna delegacija) ili kada nije svrsishodno da postupa u tom predmetu (svrsishodna delegacija), o čemu će se detaljnije pisati u nastavku rada.

II. NUŽNA DELEGACIJA

Institut, tzv. **nužne delegacije mjesne nadležnosti** uređen je odredbama čl. 67. Zakona o parničnom postupku,⁶ prema kojima ako nadležni sud zbog izuzeća suca ili iz drugih razloga ne može postupati,⁷ dužan je o tomu obavijestiti neposredno viši sud, koji treba odrediti da u tom predmetu postupa drugi stvarno nadležni sud s njegova područja.

Odredbama ovoga članka rješavaju se slučajevi kada je nadležni sud spriječen postupati iz pravnih razloga - zbog izuzeća (jedinoga) suca, odnosno svih sudaca toga suda, kao i onda kada ne može postupati u konkretnom predmetu iz drugih razloga. Do ove vrste delegacije dolazi iz nužnosti jer mjesno nadležni sud ne može postupati u konkretnom sporu.

Prvo, moguće je da nadležni sud ne može postupati zbog izuzeća suca (u tom slučaju nužno je osigurati ostvarenje jednog od vrhovnih načela u obavljanju sudske funkcije – sudačke nepristranosti), a to se u pravilu događa u sudovima koji imaju manji broj sudaca ili samo jednog suca. Tada je sud dužan o tomu obavijestiti

susjednih zemalja i zbog činjenice da su njihovi postupnici i sudska praksa utemeljeni na istom izvoru kao i sudska praksa i zakoni Republike Hrvatske i zbog činjenice da su izmjene koje su nastale u njihovim parničnim postupnicima u velikoj mjeri slične s rješenjima iz noveliranog ZPP-a. Tamo gdje se pojavljuju različita rješenja, mogu biti korisna podloga za eventualna promišljanja *de lege ferenda*.

6 „Narodne novine“, broj 26/91, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, u daljnjem tekstu – **ZPP**.

7 Člankom 31. Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a („Narodne novine“ 117/03. – stupio na snagu 1. prosinca 2003.) članak 67. ZPP-a djelomično je dopunjen da su iza riječi „suca“, dodane riječi „ili iz drugih razloga“, pa je time tzv. nužna delegacija postala moguća ne samo ako nadležni sud ne može postupati zbog izuzeća, nego i zbog drugih razloga. Treba napomenuti da je u (starijoj) procesno-pravnoj teoriji, a i u praksi, prevladavalo stajalište da se nužna delegacija može odrediti samo onda ako je sud spriječen u rješavanju nekog predmeta zbog izuzeća (jedinog ili svih) sudaca, a ne i kad je spriječen u rješavanju konkretnog predmeta iz drugih razloga. Primjerice, zbog bolesti sudaca, premještaja, godišnjih odmora i sl., jer se smatralo da je sud u takvom slučaju podjednako spriječen u rješavanju svih predmeta, pa bi sve njegove funkcije trebalo prenijeti na neki drugi stvarno nadležni sud, čime bi se taj drugi sud nepotrebno opteretio predmetima zbog kojih ne bi mogao djelovati. U slučaju postojanja takvih drugih razloga zbog kojih sud ne bi mogao postupati, smatralo se da treba poslati drugog suca kao zamjenu spriječenog, odnosno spriječenih sudaca, a ako i to ne bi bilo moguće, onda bi u pogledu nekih posebno hitnih predmeta trebalo odrediti delegaciju, ali svrsishodnu. ZUGLIA, S., *Građanski parnični postupak FNRJ*, Zagreb, 1957., str. 190.

neposredno viši sud, koji treba odrediti da u tom predmetu postupaju drugi stvarno nadležni sud s njegova područja.⁸ Neposredno viši sud bi se pri tomu trebao voditi načelom ekonomičnosti, tj. trebao bi odrediti sud koji će, s obzirom na prebivalište, odnosno boravište stranaka i mjesto gdje se nalaze predloženi dokazi, najbrže i sa što manje troškova riješiti spor. Iz razloga procesne ekonomije u ovakvim slučajevima uobičajeno je da se odredi najbliži sud da bi se postupak proveo sa što manje troškova.⁹

Prema stajalištu sudske prakse, vezano uz izuzeće sudaca, „zahtjev stranke za izuzeće svih sudaca i predsjednika nadležnog suda smatra se prijedlogom za delegiranje drugog stvarno nadležnog suda. Naime, tu se ne radi o zahtjevu za izuzeće u smislu odredaba FZPP-a o izuzeću sudaca, jer se ne može tražiti izuzeće svih sudaca i predsjednika suda, već poimenično onog suca ili onih sudaca koji odlučuju u konkretnom predmetu”.¹⁰ „Opravdana sumnja u nepristranost suca koji sudjeluje u suđenju je razlog za izuzeće, a ne za delegaciju suda koja bi se mogla tražiti tek ako bi bili izuzeti svi suci nadležnog suda”.¹¹ „Okolnost što je stranku u postupku ranije zastupao sadašnji predsjednik suda, nije razlog za prenošenje mjesne nadležnosti na drugi stvarno nadležni sud”.¹² „Ne može biti razlog za delegiranje drugog stvarno nadležnog suda sumnja parnične stranke u nepristranost pojedinog suca ili svih sudaca mjesno nadležnog suda”.¹³ „Ako postoji sumnja da sudac svjesno griješi u korist ili na štetu parnične stranke, to je razlog za izuzeće, a ne za određivanje da u predmetu postupaju drugi stvarno nadležni sud”.¹⁴

Drugo, i kada nadležni sud ne može postupati „iz drugih razloga“ (primjerice, zbog elementarnih nepogoda, epidemije i sl.),¹⁵ dužan je o tomu obavijestiti neposredno viši sud, koji treba odrediti da u tom predmetu postupaju drugi stvarno nadležni sud s njegova područja. Razlozi za delegiranje drugog suda moraju biti od

8 Vidi odluku VTSH, Pž- 2588/96. od 17. prosinca 1996. godine, objavljena kod DIKA, M. - ČIZMIĆ, J., *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 2009., dalje – **DIKA-ČIZMIĆ**, str. 132.

9 Usp. ZEČEVIĆ, E., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Sarajevo, 2004., dalje – **ZEČEVIĆ**, str. 56.

10 U tom je smislu odluka VSH, Gr-38/92. od 28. travnja 1992. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.

11 Vidi odluku VS BiH, broj: R. 314/86, od 9. 1. 1987. godine – objavljeno u „Biltenu sudske prakse Vrhovnog suda BiH“, broj 1/87.

12 Tako i u odluci VS BiH, R. 200/90, od 28. 9. 1990. godine – objavljeno u „Biltenu Vrhovnog suda BiH“, broj 1/91.

13 U tom je smislu odluka VS BiH, broj R. 180/87, od 22. 7. 1987. godine – objavljeno u „Biltenu sudske prakse Vrhovnog suda BiH“, broj 4/87.

14 Vidi odluku VS BiH, broj R. 204/88, od 21. 6. 1988. godine, tako i R. 203/88, od 21. 6. 1988. godine – objavljeno u „Biltenu sudske prakse Vrhovnog suda BiH“, broj 4/88.

15 U starijoj procesno-pravnoj teoriji postojalo je mišljenje da nužna delegacija nije dopuštena ako je sud spriječen rješavati predmet zbog nekih drugih razloga, a ne zbog izuzeća svojih sudaca, jer se ti drugi razlozi u pravilu ne tiču samo određenog predmeta, nego svih parnica koje vodi spriječeni sudac. U takvoj bi se situaciji samo neki hitni sporovi mogli svrsishodnom delegacijom prenijeti pred drugi sud. ZUGLIA, S. – TRIVA, S., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Zagreb, 1957., str. 146.

iznimnog značaja, jer samo takvi opravdavaju odstupanje od Ustavom i zakonima razgraničene (teritorijalne) nadležnosti sudova.¹⁶

Žalba na rješenje o delegaciji mjesne nadležnosti drugog suda nije dopuštena, jer sud koji traži da se odredi delegacija ne donosi tu odluku, a sud koji o tomu odlučuje je i inače viši sud.¹⁷ Kako odluka o delegaciji nadležnosti nije sudska parnična radnja, već akt sudske uprave, drži se da protiv nje nije dopuštena posebna žalba. Usto, u parničnom postupku žalba je dopuštena samo protiv odluka prvostupanjskog suda, a rješenje o delegaciji donosi neposredno viši ili najviši sud određene vrste.¹⁸

III. SVRSISHODNA DELEGACIJA

1. Odredbama članka 68. ZPP-a uređen je institut, **tzv. svrsishodne/svrhovite delegacije** nadležnosti, odnosno predviđena je delegacija drugog stvarno nadležnog suda koja se određuje zbog svrsishodnosti vođenja postupka pred drugim sudom.

Svrsishodna delegacija motivirana je razlozima oportuniteta – povećanjem procesne učinkovitosti, ostvarivanjem procesne ekonomije, potrebom da se izbjegnu incidenti koji bi mogli ugroziti javni red i mir pa i nastojanjem da se izbjegne moguća kolizija interesa sudaca, odnosno da se osigura viša razina objektivnosti u suđenju i sl.¹⁹

2. Nadležni sud prvog stupnja može sam ili na prijedlog stranke zatražiti od najvišeg suda određene vrste odrediti da u pojedinom predmetu postupa drugi stvarno nadležni sud s njegova područja, ako je očito da će se tako lakše provesti postupak, ili ako za to postoje drugi važni razlozi (ZPP, čl. 68. st. 1.).²⁰

Prijedlog za svrsishodnu delegaciju ne može podnijeti osoba koja nije stranka u postupku.²¹ Do svrsishodne delegacije ne može doći prije nego što je pokrenut

16 Vidi odluku VS FBiH, R-15/00. od 27. 3. 2000.

17 Usp. KEČA, R. – STAROVIĆ, B., *Građansko procesno pravo*, Novi Sad, 2004., str. 91.

18 Tako TRIVA, S. – DIKA, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004., dalje – **TRIVA-DIKA**, str. 280. Protiv rješenja Vrhovnog suda kojim je odlučeno o prijedlogu za delegaciju, žalba nije dopuštena (VSH, Gr- 140/99. od 22. prosinca 1999., IO 1/00-175.

19 Tako DIKA, M., *Nadležnost sudova u parničnom postupku*, rad u zborniku „Novote u parničnom postupku“, Zagreb, 2003., str. 79.

20 S obzirom na činjenicu da „drugi (važni) razlozi“ mogu biti osnovom i za svrsishodnu delegaciju (v. ZPP, čl. 68. st. 1.) i za nužnu delegaciju (v. ZPP, čl. 67.), postavlja se pitanje gdje je tu crta razgraničenja. U pravilu bi „drugim važnim razlozima“ na kojima se temelji nužna delegacija, trebalo smatrati one koji dovode do nemogućnosti postupanja suda koji je mjesno nadležan prema zakonu (iako bi se po svojoj prirodi mogli smatrati i važnim razlozima zbog kojih bi se mogla odrediti svrsishodna delegacija, trebalo bi odrediti nužnu delegaciju). Ipak, i u slučajevima u kojima sud zbog određenih razloga ne bi mogao postupiti, moglo bi se, iznimno, pribjeći svrsishodnoj delegaciji onda ako se pokaže da bi bilo oportuno mjesnu nadležnost prenijeti i na sud koji se ne nalazi na području neposredno višeg suda. DIKA, M., *Određivanje mjesne nadležnosti od strane višeg suda u pojedinim parničnim predmetima*, Pravo i porezi, god. XIV, 2005., broj 7, str. 10.

21 U tom je smislu odluka VSH, Gr- 364/89. od 23. siječnja 1990., PSP 47/129.

parnični postupak,²² odnosno stranka može predložiti svrhovitu delegaciju tek nakon podnošenja tužbe,²³ ali delegacija se može tražiti samo dok postupak još traje.²⁴ Nakon što je tužba povučena, više se ne može tražiti delegacija drugog suda.²⁵

ZPP ne određuje do kojeg se trenutka u postupku može postaviti prijedlog za svrsishodnu delegaciju pa bi se moglo uzeti u obzir da se ovaj prijedlog može postaviti tijekom cijelog (prvostupanjskog) postupka do zaključenja glavne rasprave. Svakako bi bilo poželjno da se delegacija odredi što ranije tijekom postupka. Nakon što je parnični postupak pravomoćno završen, ne može se zahtijevati svrsishodna delegacija. U takvom slučaju sud treba odbaciti prijedlog za delegaciju.²⁶

ZPP također ne određuje treba li sud zastati s postupkom ako je stavljen prijedlog za delegaciju. Prema stajalištu sudske prakse, "kad stranka stavi prijedlog za svrsishodnu delegaciju, sud nije dužan prekinuti rad na predmetu niti prekinuti postupak".²⁷ Drži se da bi sud o tomu trebao odlučiti s obzirom na okolnosti slučaja, a pri tomu bi posebno trebao voditi računa radi li se o prijedlogu stranke koji ima za cilj odugovlačenje postupka,²⁸ želi li se tim prijedlogom zapravo zaobići institut izuzeća sudaca i sl.

Pravni standard „lakše provesti postupak“ trebalo bi shvatiti u smislu jednostavnije, brže, jeftinije, pa i učinkovitije.²⁹ „Lakše će se provesti postupak“ pred nekim drugim sudom ako se, primjerice, tamo nalaze stranke, svjedoci, predmeti očevida i sl.

Kao primjer „drugih važnih razloga za određivanje svrhovite delegacije u procesno-pravnoj teoriji se navodi razlog javnog reda, javnog mijenja, odnosno kada zbog prirode spora postoji opasnost da bi lokalni interesi ili shvaćanja sredine mogli utjecati na objektivnost suda",³⁰ ako bi to za stranke bilo manje tegobno (posebno zbog troškova postupka), kada je, načelno govoreći, potrebno zaštititi dignitet suda,

22 Vidi odluku VSH, Gr- 1034/01. od 27. prosinca 2001., IO 2/02-161. "Kao nedopušten treba odbaciti prijedlog za delegaciju drugog drugostupanjskog suda podnesen u vrijeme dok se postupak još vodi pred prvostupanjskim sudom, jer se za postupanje u pojedinom predmetu može odrediti drugi stvarno nadležni sud samo ako je postupak pred tim sudom pokrenut, odnosno ako traje postupak pred sudom čija se delegacija traži" (VSH, Gr- 87/99. od 28. travnja 1999. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.

23 U tom je smislu odluka VSH, R-174/72, PNZ 2/73-29.

24 Tako i VSH u odluci R-103/83, PNZ 24/84-129.

25 Vidi odluku VSH, Gr- 133/04. od 7. travnja 2004., IO 1/04-263.

26 U tom je smislu odluka VSH, Gr- 479/97. od 6. rujna 2000., IO 2/00-125. "Kad tužitelj prije donošenja prvostupanjske presude brzojavno predloži svrhovitu delegaciju, a sud propusti pričekati odluku o tom prijedlogu, sud čini bitnu povredu odredaba ZPP-a samo ako se ocijeni da je taj propust utjecao ili mogao utjecati na donošenje zakonite i pravilne odluke, što je potrebno u svakom konkretnom slučaju ispitati" (VSH, Gž- 89/92. od 1. ožujka 1982. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

27 Vidi odluku VSH, Rev- 1182/85. od 20. siječnja 1987. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.

28 Usp. POZNIĆ-VRAŽALIĆ-BAČIĆ, str. 57.

29 Tako DIKA, M., *Određivanje mjesne nadležnosti od strane višeg suda u pojedinim parničnim predmetima*, Pravo i porezi, god. XIV, 2005., broj 7, str. 9.

30 Vidi JANKOVIĆ, str. 100. i ZUGLIA, S. – TRIVA, S., *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Zagreb, 957., str. 146.

osigurati preduvjete za djelotvorno vođenje postupka i sl.³¹ Kod utvrđivanja „drugih važnih razloga“ sud bi se trebao zadržati na razini vjerojatnosti.

3. O prijedlogu stranke da najviši sud određene vrste odredi da u konkretnom predmetu postupa drugi stvarno nadležni sud s njegova područja, odlučuje prvostupanjski sud rješenjem protiv kojeg žalba nije dopuštena (ZPP, čl. 68. st. 2.).

Prije donošenja odluke prvostupanjski sud bi mogao prikupljati potrebne podatke za donošenje odluke ili zatražiti izjavu protivne stranke, ako smatra da je to potrebno za donošenje odluke.

Stranka se ne bi mogla žaliti protiv rješenja kojim se odbija njezin prijedlog za svrsishodnu delegaciju, jer ona nema pravo na prenošenje nadležnosti na drugi sud niti se taj akt poduzima u njezinu interesu.³² Stranka kojoj je jednom odbijen prijedlog za svrsishodnu delegaciju, ne bi imala pravo ponovno podnijeti isti prijedlog.³³ Kad stranka ponovi svoj prijedlog za delegaciju drugog suda temeljeći ga na istim okolnostima na kojima je temeljila svoj već odbijeni prijedlog sud treba odbaciti novi prijedlog za delegaciju.³⁴

4. O zahtjevu prvostupanjskog suda da najviši sud određene vrste odredi da u konkretnom predmetu postupa drugi stvarno nadležni sud s njegova područja, odlučuje sudac pojedinac najvišeg suda određene vrste (ZPP, čl. 68. st. 3.). Bio bi nedopušten prijedlog da se odredi da umjesto najvišeg suda određene vrste (Vrhovnog suda), sudi drugi sud.³⁵

Dakle, za svrsishodnu delegaciju prvostupanjskog suda funkcionalno je nadležan najviši sud određene vrste u Republici Hrvatskoj, što pridonosi oblikovanju jedinstvenih kriterija u tumačenju zakonskog standarda.³⁶ Drugim riječima, funkcionalna nadležnost za svrsishodnu delegaciju prvostupanjskih trgovačkih sudova pripada Visokom trgovačkom sudu, a za općinske sudove Vrhovnom sudu Republike Hrvatske, dok o svrsishodnoj delegaciji drugostupanjskih, županijskih sudova, uvijek odlučuje Vrhovni sud Republike Hrvatske.³⁷

Prijedlog „najvišem sudu određene vrste“ trebao bi podnijeti sudac prvostupanjskog suda koji vodi postupak, jer je to radnja u sklopu konkretnog postupka koji se može provesti, a ne radnja izvan postupka koji se ne može provesti kao što je to slučaj kod nužne delegacije.³⁸ Okolnost da je stranka odustala od svoga prijedloga

31 Usp. SESSA, Đ., *Svrsishodna delegacija u parničnom postupku*, Informator, broj 5108. od 19. veljače 2003., str. 3.

32 Tako POZNIĆ, B. – RAKIĆ VODINELIĆ, V., *Građansko procesno pravo*, Beograd 2010.

33 Postoji mišljenje da bi se u takvoj situaciji radilo o zlouporabi procesnih ovlaštenja i nastojanju stranke za nepotrebnim odugovlačenjem postupka, te da bi u tom slučaju sudac prvostupanjskog suda pred kojim se vodi postupak treba odbaciti takav prijedlog. STANKOVIĆ, G., *Građansko procesno pravo – prva sveska – Parnično procesno pravo*, Niš, 2007., str. 120.

34 U tom je smislu odluka VSH, Gr- 262/02. od 13. ožujka 2002., IO 2/02-164.

35 Tako i u odluci VSH, Gr- 544/97. od 7. siječnja 1998., IO 1/1998-147.

36 Usp. TRIVA, S. – DIKA, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004., str. 283.

37 Vidi TRIVA, S. – DIKA, M., *Zakon o parničnom postupku – Zakon o arbitraži*, XXIII. izd, Narodne novine, Zagreb, 2011., str. 54.-56.

38 Usp. DIKA, M., *Određivanje mjesne nadležnosti od strane višeg suda u pojedinim parničnim predmetima*, Pravo i porezi, god. XIV, 2005., broj 7, str. 11.

za delegaciju, Vrhovni sud utvrđuje rješenjem.³⁹

Da bi sud koji odlučuje o delegaciji mogao ocijeniti ove razloge, u predmetu moraju postojati svi potrebni podatci za donošenje odluke.

Protiv rješenja Vrhovnog suda kojim je odlučeno o prijedlogu za delegaciju, žalba nije dopuštena.⁴⁰ Usto, u parničnom postupku žalba je dopuštena samo protiv odluka prvostupanjskog suda, a rješenje o delegaciji donosi neposredno viši ili najviši sud određene vrste.⁴¹

5. Odredbom čl. 3. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“, broj 57/11., stupio na snagu 2. lipnja 2011., dalje – **ZIDZPP/2011**) izmijenjene su odredbe čl. 68. ZPP-a tako da je dodan novi stavak 4. kojim se propisuje da nadležni drugostupanjski sud može sam ili povodom prijedloga stranke zatražiti od Vrhovnog suda Republike Hrvatske da odredi da u pojedinom predmetu postupa drugi stvarno nadležan sud, ako je očito da će se tako lakše provesti postupak, ili ako za to postoje drugi važni razlozi. Time što je izrijekom propisana mogućnost svrsishodne delegacije funkcionalne nadležnosti drugostupanjskih sudova, otklonjene su dvojbe u praksi koje se tiču mogućnosti, tzv. svrhovite delegacije drugostupanjskih sudova.⁴²

Naime, odredbama čl. 68. ZPP-a bilo je uređeno samo iniciranje odlučivanja i odlučivanje o svrsishodnoj delegaciji prvostupanjskih sudova. Međutim, u praksi se javljala potreba i za takvom delegacijom županijskih sudova, što se obično rješavalo odgovarajućom primjenom odredaba o svrsishodnoj delegaciji prvostupanjskih sudova. Upravo stoga je ZIDZPP-om izrijekom uređena i predviđena ta mogućnost, kako bi se otklonile moguće dvojbe o postojanju takve mogućnosti kao i o postupku po kojem bi se provodila.⁴³

O prijedlogu stranke da nadležni drugostupanjski sud zatraži od Vrhovnog suda Republike Hrvatske odrediti da u pojedinom predmetu postupa drugi stvarno nadležan sud s njegova područja, nadležni drugostupanjski sud treba odlučiti rješenjem protiv kojeg žalba nije dopuštena (arg. ZIDZPP/2011, čl. 3. u svezi s čl. 68. st. 2. ZPP-a). O zahtjevu nadležnog drugostupanjskog suda da u pojedinom predmetu postupa drugi stvarno nadležan, odlučuje sudac pojedinac vrhovnog suda (arg. ZIDZPP/2011, čl. 3. u svezi s čl. 68. st. 3. ZPP-a).

5.1. O tomu kada je “očito da će se tako lakše provesti postupak ili kada za to postoje drugi važni razlozi”, odnosno kada postoje **opravdani razlozi za određivanje svrsishodne delegacije**, postoji i sljedeća bogata sudska praksa:

- Nadležni sud prvog stupnja može sam ili na prijedlog stranke, zatražiti od najvišeg suda određene vrste da odredi da u pojedinom predmetu postupa drugi

39 Tako VSH u odluci Gr- 286/99. od 8. rujna 1999., IO- 1/00-146.

40 Vidi odluku VSH, Gr- 140/99. od 22. prosinca 1999., IO 1/00-175.

41 Usp. TRIVA-DIKA, str. 280.

42 Vidi *Obrazloženje odredaba konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku*, uz čl. 3., Zagreb, travanj 2011.

43 Tako DIKA, M., *Novela Zakona o parničnom postupku iz 2011. – opći pregled*, rad u zborniku „Novela zakona o parničnom postupku iz 2011.“, Zagreb, 2011., str. 22.

stvarno nadležni sud s njegovog područja ako je očito da će se tako lakše provesti postupak ili ako za to postoje drugi važni razlozi (VSH, Gr1- 241/08-2 od 8. srpnja 2008., Informator broj 5701 od 25. listopada 2008.).

- Okolnost da je drugostupanjski sud, koji bi trebao u ovršnom predmetu odlučivati o žalbi protiv prvostupanjskog rješenja, ovršenik u tom predmetu, važan je razlog koji opravdava delegaciju drugog drugostupanjskog suda (VSH, Gr1-121/2007-2 od 30. srpnja 2007., Informator, broj 5655 od 17. svibnja 2008.).

- Okolnost da je drugostupanjski sud stranka u postupku, važan je razlog koji opravdava da se za odlučivanje o žalbi protiv odluke prvostupanjskog suda odredi drugi žalbeni sud (VSH, Gr-511/01 od 28. 8. 2001., Informator, broj 5028 od 15. svibnja 2002.).

- Okolnost da je jedna od stranaka majka suca nadležnog suda, može biti razlog koji opravdava svrsishodnu delegaciju (VSH, Gr-967/00, od 17. 5. 2001., Informator, broj 5016 - 5017 od 3. travnja 2002.).

- Okolnost da je stranka u tazbinskom odnosu s raspravnim sucem, može biti razlog za njegovo izuzeće, ali ne i za svrsishodnu delegaciju (VSH, Gr-44/01, od 25. 1. 2001., Informator, broj 4991 od 5. siječnja 2002.).

- Kada je nezakonitu radnju, od koje se traži zaštita, učinio nadležni sud, postoji važan razlog za delegaciju drugog suda (VSH, Gr- 476/97. od 30. prosinca 1997. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je predmet spora stan koji pripada županijskom sudu na području kojeg se nalazi nadležni općinski sud, važan je razlog koji opravdava delegaciju drugog općinskog suda sa sjedištem izvan područja toga županijskog suda (VSH, Gr- 34/97. od 5. veljače 1997. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je jedna od stranaka sudac županijskog suda na području kojega se nalazi nadležni općinski sud, važan je razlog koji opravdava delegaciju drugog suda (VSH, Gr- 273/97. od 7. svibnja 1997. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je tužitelj sudac prvostupanjskog suda koji ima sjedište u istom mjestu kao i drugostupanjski sud i da sudac drugostupanjskog suda i on "žive i rade u istom mjestu duži niz godina i međusobno se poznaju", predstavlja opravdan razlog za prenošenje mjesne nadležnosti na drugi stvarno nadležan sud (VS Republike Srpske, 118-0-Gr-07-000 001 od 30.1.2007. godine.).

- Okolnost da je majka i zakonska zastupnica maloljetne stranke sudac nadležnog sud, važan je razlog da se za postupanje odredi drugi stvarno nadležni sud (VSH, Gr- 99/92. od 20. svibnja 1992. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Činjenica da je prijedlog za zaštitu od nezakonite radnje upravljen protiv nadležnog suda i njegova suca, važan je razlog koji opravdava delegaciju drugog suda (VSH, R- 199/84. od 29. kolovoza 1984. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je stranka bivši sudac Općinskog suda s područja županijskog suda, koji treba odlučiti o njegovoj žalbi, može biti razlog da se odluči da u tom

sporu sudi drugi drugostupanjski sud (VSH, Gr- 111/91. od 24. travnja 1991. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je jedna od stranaka sudac porotnik u nadležnom sudu, važan je razlog koji opravdava delegaciju drugog suda (VSH, Gr- 282/89. od 22. studenoga 1989. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je jedna od stranaka sudac nadležnog suda važan je razlog koji opravdava delegaciju drugog suda i onda kad u nadležnom sudu radi veći broj sudaca, jer bi ta okolnost kod protivne strane mogla izazvati sumnju u objektivnost suda (VSH, Gr- 188/98. od 24. rujna 1998. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je supruga stranke sudac nadležnog suda važan je razlog koji opravdava delegaciju drugog suda, pa se delegacijom drugog suda uklanjaju sumnje u mogući utjecaj navedene činjenice na suđenje u toj pravnoj stvari (VSH, Gr- 58/99. od 14. travnja 1999. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Činjenica da je stranka zaposlena kao daktilograf u nadležnom sudu, koji ima mali broj sudaca i službenika, važan je razlog koji opravdava delegaciju drugoga stvarno nadležnog suda (VSH, Gr- 40/94. od 17. ožujka 1994. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Činjenica da je predsjednik nadležnog suda u srodstvu sa strankom te da će se pojaviti kao svjedok u parnici važan je razlog koji opravdava delegaciju drugog suda (VSH, Gr- 344/93. od 2. prosinca 1993. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

5.2. Prema stajalištu sudske prakse, **neopravdani razlozi za određivanje svrsishodne delegacije** bili bi:

- Nadležni sud može predložiti da umjesto njega u pojedinom predmetu postupaju drugi stvarno nadležni sud. Međutim, prvostupanjski sud nema pravo predložiti delegaciju drugog drugostupanjskog suda da umjesto njega odluči o žalbama protiv rješenja toga suda prvog stupnja. Ako on to ipak učini, njegov se prijedlog odbija kao nedopušten (VSH, Gr- 222/96. od 12. rujna 1996. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Žalbeni sud nije ovlašten predložiti svrsishodnu delegaciju prvostupanjskog suda (VSH, Gr- 7/94. od 23. veljače 1994. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.).

- U postupku obnavljanja spisa nije dopuštena svrsishodna delegacija (VSH, Gr- 77/95. od 21. ožujka 1995., IO- 1/96-159.)

- Nije moguće delegirati drugi sud da odlučuje o reviziji (VSH, Gr- 1/89. od 13. siječnja 1989., PSP 41/92.)

- Nedostatan broj sudaca u sudu ne može se rješavati samo delegacijom drugog suda. Nemogućnost suda da izvršava svoju funkciju zbog nedostatnog broja sudaca ne može se isključivo rješavati prema odredbi članka 68. Zakona o parničnom postupku, nego imenovanjem potrebitog broja sudaca (VS FBiH, Gr-62/05 od 13. 12. 2005. godine - Bilten sudske prakse VS FBiH, broj 2006/1, odl. br. 13; Domaća i strana sudska praksa, broj 2006/17, str. 54.).

- Izraženo nezadovoljstvo stranke ranije donesenim odlukama i izraženim pravnim stavovima suda u sličnim predmetima kakav je predmet pokrenut po njegovoj tužbi, te izražena sumnja da će i u tom predmetu biti donesena istovjetna odluka (odbijanje tužbenog zahtjeva), ne predstavljaju razlog za delegaciju drugog stvarno nadležnog suda u drugom kantonu (VS FBiH, broj 070-0-Gr-08-000037 od 29. 04. 2008. godine.).

- Sama najava mogućnosti saslušanja stranaka i svjedoka koji prebivaju na području drugog suda, u slučaju kad tuženik još nije dao odgovor na tužbu niti je osporio tužbeni zahtjev, ne opravdava delegaciju navedenog drugog suda (VSH, Gr1-240/2004–2 od 12. svibnja 2004., Informator broj 5364–5365, 3. i 6. kolovoza 2005.).

- Okolnost da je stranka zaposlena kao stručni suradnik za informatiku u županijskom sudu na čijem se području nalazi nadležni općinski sud, nije sama po sebi važan razlog za delegaciju drugog općinskog suda (VSH, Gr1–6202 od 30. 1. 2002., Informator broj 5200 - 5201 od 7. siječnja 2004.).

- Ocijenjeno je da okolnost da je stranka sudac nadležnog suda koji ima velik broj sudaca, nije važan razlog koji opravdava svrhovitu delegaciju (VSH, Gr1-555/02 od 31. 7. 2002., Informator broj 5165 od 6. rujna 2003.).

- Delegacija drugog drugostupanjskog suda ne može se zahtijevati prije nego što je podnesena žalba. Ako stranke takav zahtjev ipak podnose, on će se odbaciti (VSH, Gr-136/01 od 29. 5. 2001., Informator, broj 5058 - 5059 od 28. kolovoza 2002.).

- Okolnost da će se u postupku saslušati svjedoci koji ne prebivaju u sjedištu nadležnog suda, te što će se eventualno izvršiti dokaz uviđajem na području drugog suda, ne predstavlja sama za sebe razlog za svrsishodnu delegaciju, tim više kad o izvođenju tih dokaza još nije ni odlučeno (VSH, Gr-133/01 od 5. 6. 2001., Informator, broj 5032 - 5033 od 29. svibnja 2002.).

- Okolnost da je bračni drug stranke djelatnik nadležnog suda, sama po sebi ne opravdava delegaciju drugog suda (VSH, Gr- 337/96. od 13. kolovoza 1997. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Nemogućnost provođenja izvršenja nije razlog za delegaciju drugog izvršnog suda. Ako je izvršenje neprovedivo kako to tvrde stranke, to treba ocijeniti i o tomu treba donijeti odluku izvršni sud na temelju odredaba ZIP-a (VSH, Gr- 70/97. od 7. kolovoza 1997. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Kad je oštećeni, koristeći mogućnost predviđenu odredbama čl. 44. FZPP-a, podnošenjem tužbe izabrao mjesnu nadležnost suda koji je za njega povoljniji, razlozi svrsishodnosti sami po sebi ne mogu biti uvjet za delegaciju drugog stvarno nadležnog suda (VS BiH, R- 173/82. od 7. lipnja 1982. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je stranka pisala u mjesnom tjedniku članke u kojima su negativnim predznakom apostrofirani sud i pojedini suci, sama po sebi nije razlog za delegaciju drugog suda, a pogotovo ako uređujući sudac u tim člancima nije osobno spominjan. Štoviše, obavljanje sudačke funkcije uvijek je izloženo javnosti na

određen način, a značenje te funkcije je takvo da članci u tisku ne bi smjeli utjecati na objektivnost u odlučivanju. Taj je zahtjev jedan od čimbenika težine sudačke funkcije (VSH, Gr- 91/96. od 17. travnja 1996. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da su stranke u sporu “poznati privrednik” i “najveća bankarska kuća” na području nadležnog suda prvog stupnja, da je rodbina jedne od stranaka prijetila predsjedniku toga suda, te da spor pobuđuje zanimanje tiska, ne predstavljaju same po sebi važan razlog koji opravdava delegaciju drugog stvarno nadležnog suda. Naime, takvih i sličnih sporova u kojima su stranke poznate osobe, jake gospodarske organizacije i sl., ima mnogo i same po sebi nisu razlog da se sumnja u nezavisnost i nepristranost sudova koji vode takve sporove, a također se iz prijedloga ne može zaključiti da bi položaj predsjednika drugog, delegiranog suda bila drukčija od one u kojoj se nalazi onaj predsjednik koji predlaže delegaciju (VSH, Gr- 251/94. od 21. rujna 1994. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je dokaz uviđajem i vještačenjem potrebno izvesti izvan područja nadležnog suda, ne opravdava delegaciju drugog suda. Ti se dokazi, naime, mogu izvesti i pred zamolbenim sudom (VSH, Gr- 471/97. od 26. studenoga 1996. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Relativni razlozi za izuzeće suda ne mogu biti ujedno i razlozi za svrsishodnu delegaciju (VSH, Gr- 127/98. od 2. srpnja 1998. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Odugovlačenje nadležnog suda da žalbu stranke dostavi na rješavanje drugostupanjskom sudu, nije razlog za delegaciju drugog suda. Ukoliko bi i došlo do takvog postupanja suca, odnosno predsjednika vijeća nadležnog suda, stranka može uložiti pritužbu predsjedniku nadležnog suda ili predsjedniku neposredno višeg suda (VSH, Gr- 321/97. od 12. lipnja 1997. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je stranka u postupku odvjetnik s kancelarijom u sjedištu nadležnog suda nije razlog za delegaciju drugog suda. Naime, ta činjenica sama po sebi ne ukazuje da između tuženice kao odvjetnice s dugogodišnjom praksom u sjedištu suda i svih sudaca toga suda postoje takovi prisni ili (ne)prijateljski odnosi koji bi utjecali na suđenje u ovom sporu. Ako bi takvi odnosi postojali, onda odvjetnica ni u drugim sporovima u kojima zastupa stranke pred tim sudom ne bi mogla obavljati zastupanje (VSH, Gr- 216/93. od 13. srpnja 1993. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da raspravni sudac pri poduzimanju procesnih radnji ne vodi dovoljno računa o potrebi da se postupak ne odugovlači, nije razlog koji opravdava delegaciju drugog suda, već zbog takvog ponašanja stranka može uložiti pritužbu predsjedniku nadležnog suda ili predsjedniku neposredno višeg suda (VSH, Gr- 143/93. od 20. travnja 1993. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je naknadno otpao razlog kojega je bilo određeno da u parnici postupa drugi stvarano nadležan sud, ne opravdava sama po sebi vraćanje

predmeta novom delegacijom sudu kojem je bila podnesena tužba (VSH, R- 99/85., objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je stranka u postupku odvjetnik s kancelarijom u sjedištu nadležnog suda nije razlog za delegaciju drugog suda (VSH, Gr- 216/93. od 13. srpnja 1993. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- To što je predsjednik prvostupanjskog suda u prijateljskim odnosima s punomoćnikom jedne od stranaka i što je njegova kćerka pripravnica u odvjetničkoj kancelariji toga punomoćnika, nije bitan razlog za delegaciju tog suda (VSH, Gr- 451/90. od 20. prosinca 1990. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Teška materijalna situacija stranke nije okolnost koja opravdava delegaciju drugog stvarno nadležnog suda (VSH, Gr- 451/90. od 20. prosinca 1990. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da će biti eventualno potrebno neke dokaze izvesti na području drugog suda, nije sama po sebi razlog za delegaciju tog suda (VSH, Gr- 141/98. od 2. lipnja 1998. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je jedna od stranaka stalni sudski vještak kod nadležnog suda, sama za sebe ne predstavlja važan razlog koji opravdava delegaciju drugog suda, jer ta okolnost ne dovodi u sumnju nepristranost sudaca toga suda (VSH, Gr- 228/98. od 3. studenoga 1998. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Nepravilno postupanje suca nadležnog suda nije važan razlog koji opravdava delegaciju drugog suda, jer se eventualni propusti mogu sanirati izjavljivanjem pravnih lijekova, odnosno ulaganjem pritužbe predsjedniku nadležnog suda ili predsjedniku neposredno višeg suda (VSH, Gr- 34/99. od 28. travnja 1999. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da tuženica i njezin punomoćnik na ročištima vrijeđaju tužitelja, nije važan razlog koji opravdava delegaciju drugog suda (VSH, Gr- 103/99. od 28. travnja 1999. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je kćerka stranke doduše sudac općinskog suda, ali ne onog pred kojim se vodi postupak, nije važan razlog koji opravdava delegaciju drugog suda (VSH, Gr- 53/99. od 10. lipnja 1999. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Okolnost da je stranka podnijela kaznenu prijavu protiv suca nije važan razlog koji opravdava delegaciju drugog suda, jer ta okolnost može eventualno predstavljati samo razlog za izuzeće suca (VSH, Gr- 7/99. od 18. ožujka 1999. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- U postupku obnavljanja spisa nije dopuštena svrsishodna delegacija (VSH, Gr- 77/95. od 21. ožujka 1995. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Činjenica da je pred prvostupanjskim sudom saslušan kao svjedok predsjednik toga suda, nije važan razlog za delegaciju nadležnosti (VSH, R- 35/83. od 13. listopada 1983. godine, objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.).

- Ako je stranka izrazila sumnju u objektivnost vještaka pri njegovu davanju nalaza i mišljenja (VSH, Gr- 2/00 od 13. srpnja 2000., IO 2/00-134.).

- Ako je stranka u tazbinskom odnosu s raspravnim sucem (VSH, Gr- 44/01. od 25. siječnja 2001., IO- 1/01-60.)

IV. ORDINACIJA MJESNE NADLEŽNOSTI

Odredbama članka 69. ZPP-a uređena je tzv. **ordinacija nadležnosti** (*forum ordinatum*, eng. *ruling as to jurisdiction*). Prema tim odredbama, ako je za suđenje nadležan sud u Republici Hrvatskoj, ali se prema odredbama ZPP-a ne može utvrditi koji je sud mjesno nadležan, Vrhovni sud Republike Hrvatske, na prijedlog stranke treba odrediti koji će stvarno nadležni sud biti mjesno nadležan.

Dakle, na temelju odredbi ovoga članka tužitelj je ovlašten da, kada ne zna prebivalište niti boravište tuženika pa zbog toga ne može utvrditi koji je sud mjesno nadležan, prije nego što pokrene postupak zatraži od Vrhovnog suda da odredi koji će stvarno nadležan sud biti mjesno nadležan. S obzirom na činjenicu da se prijedlog za ordinaciju podnosi prije podnošenja tužbe u cilju saznanja nadležnog suda, postoji mišljenje da bi za podnositelja prijedloga, umjesto „stranka“, primjereniji naziv bio „osoba koja ima namjeru podnijeti tužbu“.44 Štoviše, tvrdi se da se može dogoditi da predlagatelj parnicu uopće ne pokrene.

Do ordinacije dolazi ako se na temelju zakonskih odredbi ne može utvrditi koji je domaći sud mjesno nadležan, a neprijeporno je postojanje jurisdikcije domaćeg suda.45 To se može dogoditi bilo zbog toga što odredbe o mjesnoj nadležnosti nisu uopće predvidjele rješenje za takav slučaj (pravna praznina) ili zbog toga što se ne mogu utvrditi okolnosti koje su značajne za određivanje mjesne nadležnosti. Do ordinacije nadležnosti može doći i u slučaju kada nije sporna nadležnost domaćeg suda, ali po odredbama ZPP-a o mjesnoj nadležnosti za konkretni slučaj nije predviđeno rješenje ili se u trenutku podnošenja tužbe ne mogu ustanoviti sve činjenice koje su značajne za određivanje mjesne nadležnosti.46 Ovdje se ne mogu primijeniti pravila o delegaciji nadležnosti budući da mjesna nadležnost suda nije ni poznata. Po prirodi stvari ordinacija se može ticati samo mjesne nadležnosti prvostupanjskog suda i do nje mora doći prije podnošenja tužbe sudu jer je, da bi se tužba mogla podnijeti, potrebno znati kojem će se sudu to moći učiniti.47

U prijedlogu kojim se traži ordinacija nadležnosti predlagatelj bi trebao navesti okolnosti na kojima temelji svoju tvrdnju da u pogledu mjesne nadležnosti postoji zakonska praznina i da se ne može utvrditi koji je sud mjesno nadležan, kao i okolnosti na temelju kojih Vrhovni sud može utvrditi da je u pitanju nadležnost domaćeg suda, da je dopušten redovni pravni put, te i okolnosti koje se odnose na

44 Tako PALAČKOVIĆ, D., *Parnično procesno pravo*, Kragujevac, 2004., str. 83.

45 Određivanju mjesne nadležnosti ima mjesta samo ako postoji nadležnost hrvatskih sudova (VSH, Gr- 316/97. od 17. prosinca 1997., IO /02-185.).

46 Vidi KULENOVIĆ, Z. i drugi, *Komentari zakona o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj*, Sarajevo, 2005., dalje – KULENOVIĆ, str. 79.

47 Usp. DIKA, M., *Nadležnost sudova u paničnom postupku*, rad u zborniku „Novote u parničnom postupku“, Zagreb, 2003., str. 81.

spor koji namjerava pokrenuti pred nadležnim sudom.⁴⁸ Iako to odredbom čl. 69. ZPP-a nije izriekom propisano, drži se da bi potencijalni tužitelj uz prijedlog za ordinaciju trebao podnijeti i tužbu, u kojoj ne bi konkretno navodio mjesno nadležni sud, jer bi njega rješenjem trebao odrediti Vrhovni sud, kada prihvati prijedlog za ordinaciju.⁴⁹ Podnošenje tužbe uz prijedlog za ordinaciju nužno je i zbog toga da bi se Vrhovni sud mogao upoznati s prirodom spora u svezi s kojim treba odlučiti o prijedlogu za ordinaciju, jer samo će tako sud pri odlučivanju o prijedlogu za ordinaciju moći primijeniti pravilo da se nadležnost ocjenjuje „na temelju navoda u tužbi i činjenica koje su sudu poznate“ (arg. ZPP, čl. 15. st. 2.). Time bi potencijalni tužitelj pravodobnim pokretanjem postupka izazvao njemu korisne pravne posljedice koje se vežu uz to (izbjegavanje prekluzije, zastare i sl.).

Vrhovnom sudu ZPP nije dao uputu po kojem će kriteriju u ovakvom slučaju odrediti sud koji će biti mjesno nadležan, ali bi trebao nastojati da bude nadležan sud kod kojeg bi se postupak što lakše proveo i sa što manje troškova.⁵⁰

O prijedlogu stranke Vrhovni sud odlučuje rješenjem koje predstavlja akt sudske uprave, budući da prijedlog stranke nema karakter parnične radnje niti pokretnja postupka kod suda, jer nema procesno i materijalno pravni učinak (prekid zastare i sl.).⁵¹ Prije donošenja odluke o prijedlogu za ordinaciju, sud bi trebao omogućiti (potencijalnoj) protivnoj stranci da se izjasni o prijedlogu (arg. ZPP, čl. 5. st. 2.).

Budući da rješenje o ordinaciji donosi najviši sud, žalba protiv takvoga rješenja ne bi bila dopuštena.⁵² Iako protiv odluke o ordinaciji nema mjesta žalbi, drži se da je neutemeljeno shvaćanje po kojemu se pred ordiniranim sudom ne bi mogao istaknuti prigovor nenadležnosti, npr. zbog toga što se na temelju novih činjenica ili dokaza utvrdi da nema pretpostavke za ordinaciju.⁵³

Vrhovni sud bi sudu koji ordinira u konkretnom predmetu trebao proslijediti primljenu tužbu. Dakle, podnošenjem tužbe uz prijedlog za ordinaciju bio bi pokrenut i parnični postupak u konkretnoj pravnoj stvari (arg. ZPP, čl. 185.). Sud koji je određen suditi ne bi se mogao oglasiti mjesno nenadležnim.

48 Tako STANKOVIĆ, G., *Građansko procesno pravo – prva sveska – Parnično procesno pravo*, Niš, 2007., str. 120.

49 U procesnopravnoj teoriji bilo je izraženo i stajalište da bi tužbu trebalo podnijeti tek nakon što bi potencijalni tužitelj primio rješenje o ordinaciji, jer da se prije toga i ne zna kojem bi je sudu trebalo podnijeti. Podrobnije o tome kod TRIVA – DIKA, str. 284.

50 Vidi ZEČEVIĆ, str. 57.

51 Usp. VUKOVIĆ, S., *Komentar Zakona o parničnom postupku sa registrom pojmova i obrascima*, Beograd, 2004., str. 5.

52 Tako VSJ u odluci Gž- 1/68., objavljena kod DIKA-ČIZMIĆ, str. 132.-137.

53 Usp. TRIVA-DIKA, str. 219.

V. UMJESTO ZAKLJUČKA

Nužno je napomenuti da postoje po nazivu i učincima instituti slični delegaciji i ordinaciji nadležnosti, ali oni ili ne dovode do promjene zakonom određene mjesne nadležnosti na temelju odluke višeg suda (generalna delegacija), ili se odlukom višeg suda ne mijenja nadležnost zakonom određenog suda u konkretnom sporu, nego u pojedinoj vrsti predmeta (tzv. individualna prezidencijalistička delegacija mjesne nadležnosti).

1. Generalna delegacija

1.1. Pravila o tzv. generalnoj (zakonskoj) delegaciji predstavljaju poseban oblik određivanja stvarne nadležnosti.

Iako ovaj institut sadrži naziv „delegacija“, treba ga razlikovati od delegacije nadležnosti (kao i o ordinacije nadležnosti), jer se tu ne radi o delegiranju nadležnosti u smislu odredaba kojima je uređena nužna i svrsishodna delegacija. Odnosno kod generalne delegacije ne dolazi do određivanja, pa ni promjene mjesne nadležnosti odlukom višeg suda, nego se unaprijed na temelju zakona u određenim vrstama sporova određuje odstupanje od pravila o mjesnoj nadležnosti na način da se u tim sporovima nadležnost povjerava sudovima određenog ranga ili vrste. Generalnom delegacijom određuje se nadležnost za određene vrste ili skupine pravnih stvari, za razliku od delegacije i ordinacije koje se određuju za točno definiranu pravnu stvar.

Pravilima o generalnoj delegaciji suđenje u sporovima određene vrste povjerava se samo nekim ili nekom od sudova određene vrste, a ne svim takvim sudovima u Republici Hrvatskoj. U pravilu se određuje u slučajevima kada se traži veća stručnost sudaca ili specijalizacija za neka područja prava, odnosno za neke vrste sporova, pa se nadležnost koncentrira samo na određene sudove. Stoga je posljedica zakonom određene generalne delegacije u tomu što unutar sudova iste vrste i istoga ranga postoje sudovi različite stvarne nadležnosti (standardne i sužene, odnosno standardne i proširene). U slučaju u kojem postoje slučajevi standardne i sužene stvarne nadležnosti, proširuje se mjesna nadležnost sudova standardne stvarne nadležnosti tako da oni postaju mjesno nadležni za rješavanje sporova određene vrste i za područje drugih sudova iste vrste, ali sužene stvarne nadležnosti. S druge strane, u slučaju u kojemu postoje sudovi standardne i proširene stvarne nadležnosti, sudovi proširene stvarne nadležnosti mjesno su nadležni za područje čitave države za rješavanje sporova koji su u njihovoj proširenoj stvarnoj nadležnosti.⁵⁴

Generalna delegacija (ili koncentracija nadležnosti) može se odrediti samo na temelju zakona. Tako, npr., u Republici Hrvatskoj za rješavanje sporova koji se odnose na brodove i plovidbu na moru i unutarnjim vodama i sporova na koje se primjenjuje plovidbeno pravo, osim sporova o prijevozu putnika, sporova koji se odnose na zrakoplove i sporova na koje se primjenjuje zračno-plovidbeno pravo, osim sporova

⁵⁴ Vidi DIKA, M., *Nadležnost sudova u paničnom postupku*, rad u zborniku „Novote u parničnom postupku“, Zagreb, 2003., str. 56.

o prijevozu putnika, kao i sporova koji se odnose na zaštitu i uporabu industrijskog vlasništva, autorskog prava i srodnih prava i drugih prava intelektualnog vlasništva, na zaštitu i uporabu izuma i tehničkih unaprijeđenja te tvrtke, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno, određeni su sljedeći trgovački sudovi: Trgovački sud u Osijeku, Trgovački sud u Splitu za područje Trgovačkog suda u Zadru, Trgovački sud u Zagrebu za područje Trgovačkog suda u Bjelovaru i Varaždinu, Trgovački sud u Rijeci (Zakon o područjima i sjedištima sudova, „Narodne novine“, broj 144/10, 84/11, članak 5.).

1.2. Treba napomenuti da postoje i slučajevi **apsolutne delegacije** sporova određene vrste samo na jedan stvarno nadležni sud određene vrste. Tako je prema odredbama čl. 43. st. 1. Zakona o arbitraži („Narodne novine“, broj 88/01), propisano da je za odlučivanje o nadležnosti arbitražnog suda (članak 15. stavak 3.), polaganje pravoriijeka (članak 46.), odlučivanje o tužbi za poništaj pravoriijeka arbitražnog suda (članak 36.) i o zahtjevu za priznanje i o prijedlogu za određivanje ovrhe (članak 39. i 40.) u predmetima iz stvarne nadležnosti trgovačkih sudova nadležan Trgovački sud u Zagrebu, a u ostalim predmetima Županijski sud u Zagrebu.

Sudska nadležnost za zabranu nezakonitog štrajka i isključenja s rada uređena je odredbom čl. 227. st. 2. Zakona o radu prema kojoj, ako štrajk, odnosno isključenje s rada, obuhvaća područje dviju ili više županija, o zabrani štrajka odnosno isključenja s rada u prvom stupnju odlučuje, odnosno stvarno i mjesno (isključivo) nadležan je Županijski sud u Zagrebu (u vijeću sastavljenom od tri suca).

2. Individualna prezidencijalistička delegacija mjesne nadležnosti

Sucima i vijećima poslovi se raspodjeljuju prema rasporedu utvrđenom za svaku godinu. Međutim, predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske može odrediti da u pojedinoj vrsti predmeta postupa drugi stvarno nadležni sud, ako se može opravdano zaključiti da sud koji je po zakonu mjesno i stvarno nadležan zbog velikoga broja predmeta koje ima u radu, s obzirom na broj sudaca i druge uvjete rada, ne može u razumnom roku raspraviti te predmete i donijeti odluku (Zakon o sudovima „Narodne novine“, broj 150/05, 16/07, 113/08, 153/09, 116/10, 122/10, 27/11, 57/11, 130/11, dalje – **ZS**, čl. 10. st. 2.). Prilikom određivanja „drugog stvarno nadležnog suda“ predsjednik Vrhovnog suda trebao bi procijeniti da će taj sud moći ustupljene predmete raspraviti i donijeti odluku u razumnom roku ili barem u kraćem roku od onoga u kojem bi to mogao napraviti sud koji je za njih po zakonu nadležan.⁵⁵

⁵⁵ Iako Zakon o sudovima ne sadrži odredbu prethodnog Zakona o sudovima ("Narodne novine", br. 3/94., 100/96., 115/97., 131/97., 129/00., 67/01., 5/02., 101/03., 117/03. i 17/04.) prema kojoj je predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske prilikom donošenja rješenja o tome koji se predmeti ustupaju drugom stvarno nadležnom sudu na suđenje, uzimao u obzir da to ponajprije budu predmeti u kojima još nije bila podnesena niti jedna procesna radnja ili u kojima su bile poduzete tek prve radnje, poput odgovora na tužbu i sl., razlozi procesne ekonomije i efikasnosti govore u prilog tome da bi predsjednik Vrhovnog suda prilikom donošenja rješenja i o tome trebao voditi računa.

Kada ocijeni da je potrebno da u pojedinoj vrsti predmeta postupa drugi stvarno nadležan sud, predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske odredit će rješenjem koji se predmeti ustupaju drugom stvarno nadležnom sudu na suđenje (ZS, čl. 10. st. 3.). U rješenju bi trebao utvrditi kriterije za ustupanje predmeta određenom sudu ili određenim sudovima pa bi u tom smislu takva njegova odluka imala značenje svojevrsnog propisa, općega pravnog akta.⁵⁶

Sud koji ustupa predmet o tome treba obavijestiti dopisom stranke, odnosno njihove punomoćnike ili zastupnike (ZS, čl. 10. st. 4.). Stranke ne bi imale pravo na pravni lijek protiv rješenja predsjednika Vrhovnog suda o delegaciji mjesne nadležnosti.

U slučaju kada rješenjem odredi predmete koji se ustupaju drugom stvarno nadležnom sudu na suđenje, strankama i njihovim punomoćnicima pripada pravo na naknadu troškova javnog prijevoza. Odvjetnicima pripada naknada troškova za izbjivanje iz pisarnice za vrijeme putovanja i naknada troškova prijevoza određena Tarifom o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika. Moglo bi se zaključiti da se ne očekuje od stranaka da u slučaju ustupanja predmeta drugom sudu angažiraju nove odvjetnike kao punomoćnike koji bi imali ured na području suda u čiju je nadležnost predmet prenesen. Navedene troškove treba isplatiti na teret državnog proračuna, ako su ti troškovi veći od onih koje bi stranke imale da se postupak vodi pred mjesno nadležnim sudom (ZS, čl. 10. st. 5.). Razvidno je da se isplata navedenih troškova ne uvjetuje i ne dovodi u vezu s uspjehom stranaka u parnici, jer se radi o troškovima koji su nastali krivnjom države, odnosno njezinom nesposobnošću da uredi i osigura učinkovito pružanje pravne zaštite.

Odluka o materijalnim troškovima iz ovoga članka treba se donijeti zajedno s odlukom o troškovima postupka (ZS, čl. 10. st. 6.). Iako to nije izriječno određeno, drži se da bi stranke svakako morale snositi druge povećane troškove izazvane prezidencijalističkom delegacijom nadležnosti, poput troškova za svjedoke koji bi morali u sjedište delegiranog suda, i to po općim pravilima o naknadi troškova postupka.⁵⁷

3. Devolucija mjesne nadležnosti (vezano uz mogućnost rasterećenja sudova)

Građansko postupovno pravo ne poznaje više institut **devolucije nadležnosti** prvostupanjskog suda (*devolution of jurisdiction*), koji je bio uređen zakonima o uređenju narodnih sudova iz 1945. i 1946. godine,⁵⁸ što nije slučaj s nekim drugim

⁵⁶ Tako TRIVA – DIKA, str. 283.

⁵⁷ *Ibid.*, str. 284.

⁵⁸ *Zakon o uređenju narodnih sudova* od 26. kolovoza 1945. uz temeljnu organizaciju, odredio je i stvarnu nadležnost sudova. Kotarski sudovi bili su prvostupanjski sudovi (izuzetno i drugostupanjski) čija je stvarna nadležnost bila rješavanje predmeta u najčešćim građanskim stvarima te lakših kaznenih djela koja su im dana posebnim zakonom. Detaljnije kod GULIĆ, M., *Ustroj i nadležnost kotarskih/općinskih sudova grada/kotara Zagreb 1945.-1970.*, Arh. vjesn., god. 51 (2008), str. 275-292.

postupcima.⁵⁹ Po tim pravilima viši sud je mogao predmet iz nadležnosti suda nižeg stupnja uzeti sam u prvostupanjsko rješavanje ili je mogao povjeriti rješavanje nekom drugom sudu višeg stupnja. Na taj se način nastojalo dati mogućnost da u određenom predmetu sudi kvalitetniji, odnosno specijalizirani sud. Zbog niza prigovora devolucija nadležnosti zabačena je u građanskom postupovnom pravu s argumentacijom da pruža mogućnost arbitrarnog lišavanja stranaka temeljnog prava na ulaganje pravnih lijekova protiv sudskih odluka (pa i potpunog ako se tim ovlaštenjem posluži najviši sud), koje je zajamčeno međunarodnim pravnim aktima i Ustavom Republike Hrvatske,⁶⁰ odnosno da se devolucijom dovodi u pitanje pravo na tzv. zakonskog (prirodnog) suca, koji bi po unaprijed objektivno utvrđenim kriterijima bio ovlašten rješavati spor.⁶¹

59 Vidi, primjerice, za upravni postupak kod M. ŠIKIĆ, *Pitanja uređenja i primjene pravne zaštite od šutnje uprave u Republici Hrvatskoj*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, (1991) v. 29, br. 1, 491-521 (2008); PEHAR, S., *Razlozi zbog kojih se upravni akt može pobijati u upravnom sporu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 45 (2008), broj 1 (87).

60 Usp. *Devolucija nadležnosti*, Pravni leksikon, Zagreb, 2007., str. 210.

61 Tako TRIVA – DIKA, str. 281.

Summary

A HIGHER COURT'S RULING ON TERRITORIAL JURISDICTION IN CIVIL PROCEEDINGS

As a rule, the jurisdiction is determined according to the law, thus guaranteeing and ensuring the legality and legal security. Nevertheless, there are cases in which the jurisdiction has not been directly determined by the law due to the fact that legal provisions contain an authorisation for higher courts or parties themselves to decide which court with subject matter jurisdiction shall have the territorial jurisdiction to resolve a specific dispute.

The author in the article points at legal possibilities to transfer the jurisdiction from the court having jurisdiction according to the law to the other court. Furthermore, he gives a special attention to the methods applied by the higher court when deciding upon territorial jurisdiction - the necessary and functional delegation of jurisdiction and ordering of jurisdiction.

Key words: delegation of jurisdiction, ruling as to jurisdiction, ordering of jurisdiction.

Zusammenfassung

BESTIMMUNG DER ORTSZUSTÄNDIGKEIT IM PROZESSVERFAHREN VON SEITEN DES HÖHEREN GERICHTS

Die Zuständigkeit wird in der Regel gemäß Gesetz bestimmt, wobei Gesetzlichkeit und Rechtsicherheit gewährleistet und gesichert wird. Demgegenüber gibt es Fälle, bei denen die Zuständigkeit nicht unmittelbar gemäß Gesetz bestimmt wird, sondern das Gesetz lässt den höheren Gerichten oder den Parteien selbst zu, dass sie das sachlich-zuständige Gericht als ortszuständig für die konkrete Rechtsstreitigkeit bestimmen.

Der Autor weist in der Arbeit auf die Rechtsmöglichkeiten der Zuständigkeitsübertragung vom gemäß Gesetz für das andere Gericht zuständige Gericht hin. Besondere Aufmerksamkeit schenkt er den Bestimmungsarten von Ortszuständigkeit von Seiten des höheren Gerichts, einer notwendigen und zweckmäßigen Zuständigkeitsdelegation und -ordination.

Schlüsselwörter: delegation of jurisdiction, Zuständigkeitsdelegation, ruling as to jurisdiction, Zuständigkeitsordination.

Riassunto

**DETERMINAZIONE DELLA COMPETENZA TERRITORIALE
DA PARTE DELLA CORTE DI GRADO SUPERIORE NEL
PROCEDIMENTO CONTENZIOSO**

Di regola, la competenza si determina in base alla legge, nel quale modo si garantisce e tutela la legalità e la certezza giuridica. Tuttavia, esistono casi in cui la competenza non è direttamente stabilita dalla legge; bensì la legge consente alle corti di grado superiore o alle parti stesse di determinare quale tribunale competente per materia sarà anche competente per territorio ai fini della concreta risoluzione del contenzioso.

L'autore nel contributo illustra le possibili soluzioni giuridiche in merito al trasferimento della competenza da un tribunale che risulta essere competente per legge ad altro tribunale. Inoltre, particolare attenzione dedica alle modalità di determinazione della competenza territoriale da parte della corte di grado superiore – alla delegazione necessaria e funzionale ed alla determinazione di competenza.

***Parole chiave:** delegazione di competenza, determinazione di competenza.*